

ไทยทรงดำ : วัฒนธรรมท้องถิ่นราชบุรี Thai Song Dam : Local Culture, Ratchaburi

ปณณธร เจียรชัยพุกษ์

Pannatorn Tainchaiyapurk

วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Ratchaburi Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Email: pannatorn_t@hotmail.com

บทคัดย่อ

ชาวไทยทรงดำหรือคนทั่วไปเรียกว่า “ลาวโซ่ง” มีถิ่นกำเนิด ณ ดินแดนสิบสองจุไทย ดินแดนแห่งนี้ตั้งอยู่บริเวณรอยต่อระหว่างประเทศจีนแผ่นดินใหญ่ ประเทศเวียดนามและประเทศลาว ชาวไทยทรงดำเรียกตัวเองว่า “ผู้ไต” หรือผู้ไตดำ” ชนชาตินี้มีประวัติความเป็นมาอันนับพันปี และเจริญรุ่งเรืองด้วยศิลปะ วัฒนธรรมและจารีตประเพณี มีการคิดค้นประดิษฐ์ตัวอักษรและปฏิทินขึ้นใช้เองในชนเผ่า วัฒนธรรมการแต่งกายมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว หญิงและชายจะสวมใส่เสื้อผ้าด้วยสีดำเป็นสีพื้นและมีการปักลวดลายด้วยเส้นไหม สีฉูดฉาดลงบนผืนผ้าพอดูงามตา ความเชื่อของชาวไทยทรงดำ จะนับถือและให้ความสำคัญกับผีและเทวดา เพราะเชื่อว่าธรรมชาติที่อยู่รอบตัวเช่นแม่น้ำ ลำคลอง ป่าไม้ ภูเขา จะมีดวงวิญญาณต่าง ๆ สิงสถิตอยู่ และจะให้ความสำคัญสูงสุดกับ “พระยาแถน” ผู้เป็นใหญ่ในจักรวาลและดวงวิญญาณของพ่อแม่ และบรรพชนของตระกูล

ดังนั้น การเรียนรู้ถึงวัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของชาวไทยทรงดำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่หมู่บ้านดอนคลัง อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี เป็นการสืบสานอารยธรรมที่ดั้งเดิมของไทยทรงดำที่มีมาตั้งแต่โบราณกาลให้สืบทอดชั่วลูกชั่วหลาน

คำสำคัญ : ไทยทรงดำ, วัฒนธรรมท้องถิ่น, ราชบุรี

Abstract

In Thailand, there are a group of people called “Lao Song” originated from the land of Sib Song Chu Thai (twelve capacity). Their land is located at the interface between China, Vietnam and Laos. They are called himself “Phutai” or “Phutai dam”. The history of this people was a thousand years ago. They are thriving with arts, culture and tradition and inventing the alphabets and calendars for using in their own tribe. The dressing culture is unique. Men and women mainly wear black clothing embroidering with colorful silk on the textile to look

nice following their own belief. They respect and focus on spirits and angels that they believe that the natural surroundings mountains, forests, rivers which are resided with different souls and they give top priority to the “prince of the elves (Payathan)” who is in the universe, the souls of parents and the ancestors of the family.

Therefore, to learn the culture and the way of life of Thai Song Dam in the village of Donklang sub – district, Damneounsaduak district in Ratchaburi province is the continuance of the best civilization of Thai Song Dam since ancient times and pass to the next generations.

Keywords : Thai Song Dam, Local culture, Ratchaburi

บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ที่มีความเป็นเอกลักษณ์ตกทอดให้ลูกหลานนับมาตั้งแต่สมัยจารีต โดยความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ (Ethnic Group) ได้สื่อถึงลักษณะเด่นคือเป็นกลุ่มคนที่รับการสืบทอดจากบรรพบุรุษทางสายเลือดและทางวัฒนธรรมเดียวกัน

ไตดำ [ไตดำ] หรือ ลาวโซ่ง เป็นกลุ่มชาวไทยกลุ่มหนึ่ง ที่มีถิ่นฐานดั้งเดิมอยู่ในเขตสิบสองจุไทยเดิม หรือบริเวณลุ่มแม่น้ำดำ และแม่น้ำแดงในเวียดนามตอนเหนือ ซึ่งเป็นถิ่นที่อยู่ดั้งเดิมของชาวไตดำ และ ชาวไตขาว ปัจจุบันสิบสองจุไทยคือจังหวัดเดียนเบียนฟูของเวียดนาม มีเขตติดต่อกับประเทศลาวคือแขวงพงสาลี

ชาวไทยทรงดำ คือ ลาวทรงดำ หรือ ลาวโซ่ง เป็นชนกลุ่มน้อยกลุ่มหนึ่งที่ ตั้งบ้านเรือนอยู่ตั้งแต่บริเวณมณฑล กวางสี ยูนาน ตั้งเกี้ยว ลุ่มแม่น้ำดำและแม่น้ำแดง จนถึง แคว้น สิบสองจุไทย ในประเทศเวียดนามตอนเหนือ ได้อพยพเข้ามาในประเทศไทย ในสมัยกรุงธนบุรี พ.ศ. 2322 จากการถูกกวาดต้อนเป็นเชลยศึกสงคราม พระเจ้ากรุงธนบุรีโปรดเกล้าให้ไปตั้งบ้านเรือนอยู่ที่เมืองเพชรบุรีเพราะมีภูมิประเทศป่าเขา ห้วย ลำธาร คล้ายคลึงกับถิ่นฐานเดิม ชาวไทยทรงดำ หรือ ลาวโซ่ง ได้ถูกกวาดต้อนเพิ่มอีกในรัชสมัยรัชกาลที่ 1 พ.ศ. 2335 และในสมัยรัชกาลที่ 4 พ.ศ. 2377 ชาวไทยทรงดำ หรือ ลาวโซ่ง ที่ถูกกวาดต้อนเข้ามา ได้ปลุกบ้านเรือนอยู่เป็นหมู่กระจายตามจังหวัดใกล้เคียง เช่น จังหวัดราชบุรี จังหวัดนครปฐม จังหวัดสุพรรณบุรี ในสมัยรัชกาลที่ 5 พ.ศ. 2438 ในราชหัตถเลขาของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีถึงกรมหมื่นดำรงราชานุภาพ (ยศในขณะนั้น) ได้กล่าวถึงชาวลาวทรงดำ 700 คนที่ได้อพยพมาจากจังหวัดเพชรบุรี เพื่อไปหาที่ทำกินใหม่ที่ตำบลดอนมะเกลือ อำเภอกู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี บรรพบุรุษที่นั่นผ่านมาถึงปัจจุบันได้ประมาณสามสี่ชั่วอายุคน จากหลักฐานที่กล่าวมานี้ทำให้สันนิษฐานได้ว่า ชาวไทยทรงดำได้พยายามเคลื่อนย้ายถิ่นฐานไปทางทิศเหนือของประเทศไทย เหตุผลเพราะต้องการกลับไปยังถิ่นฐานบ้านเกิดเดิม คือเมืองแฉ่ง และบางกลุ่มต้องการหาที่ทำ

กินใหม่ จึงอพยพขึ้นไปทางเหนือของประเทศไทย จึงทำให้มีการกระจายอยู่กันตามจังหวัดต่างๆ เช่นจังหวัดนครสวรรค์ จังหวัดพิจิตร จังหวัดพิษณุโลก และจังหวัดชัยนาท ส่วนที่จังหวัดเพชรบุรี ก็เป็นพื้นที่ที่ชาวไทยทรงดำอยู่กันหนาแน่นโดยเฉพาะที่ตำบลหนองปรัง อำเภอเขาย้อย จนเป็นที่รู้จักกันในปัจจุบัน จังหวัดราชบุรี มีชาวไทยทรงดำอยู่ในอำเภอจอมบึง อำเภอดำเนินสะดวก และอำเภอปากท่อ ที่เขาภูทอง เขตอำเภอบางแพะที่ดอนคา จังหวัดนครปฐม อยู่ในเขตอำเภอ บางเลน และอำเภอกำแพงแสน จังหวัดสุพรรณบุรี

ปัจจุบันชื่อที่ชาวพื้นเมืองใช้เรียกตนเองที่จังหวัดเดียนเบียนฟูคือ “ไทดำ” หรือ “ไตดำ” ในสมัยที่ฝรั่งเศสเข้ามาปกครองเวียดนามและลาว พวกเขาได้เรียกชนเผ่าที่อยู่บริเวณลุ่มแม่น้ำดำ ว่า ไตดำ ที่เรียกว่าไตดำไม่ใช่ว่าพวกเขาอาศัยอยู่ในบริเวณลุ่มน้ำดำ แต่เพราะว่ากลุ่มชนเผ่าไทดังกล่าว นิยมสวมเสื้อผ้าสีดำอันเป็นเอกลักษณ์ ซึ่งย้อมด้วยดินห้อมหรือต้นคราม การที่เรียกว่า “ลาวโซ่ง” จริงๆแล้วชนชาติพันธุ์ไม่ได้เป็นลาว เหตุที่เรียกเช่นนี้เป็นเพราะว่ามีการอพยพผ่านดินแดน ลาวลงมายังสยาม การเรียกว่า “ชาวโซ่ง” หรือ “ชาวไททรงดำ” จะถูกต้องกว่า เหมือนที่มีการเรียกคนกลุ่มนี้ในจังหวัดราชบุรีว่า “โซ่ง” หรือ “ไทยทรงดำ” (ยุคต้นนันทน์ จำปาเทศ, 2547:23) ดังนั้น การเรียนรู้และสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัฒนธรรมของชาวไทยทรงดำหมู่บ้านดอนคลัง ตำบลดอนคลัง อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี เป็นการรักษามรดกทาง วัฒนธรรมที่มีคุณค่าอย่างยิ่ง สมควรที่จะรักษามรดกอันดีงามสำหรับอนุชนรุ่นหลังต่อไป

ชาวไทยลาวโซ่ง

ชาวลาวโซ่งมีถิ่นฐานเดิมอยู่บริเวณกึ่งกลางระหว่างภูวนกันอาณาจักรหลวงพระบาท ซึ่งทำสงคราม รุกรานกันอยู่เป็นประจำชาวลาวโซ่งจึงต้องอพยพโยกย้ายถิ่นฐานเพื่อหนีภัยสงคราม บางกลุ่มโยกย้ายไปอยู่ในถิ่นญวน บางกลุ่มย้ายเข้าไปอยู่ในอาณาจักรหลวงพระบาท ทั้งไปเอง โดยสมัครใจและถูกกวาดต้อนไป รวมทั้งการอพยพเขามายังดินแดนประเทศไทยด้วย ลาวโซ่งที่เข้ามายังประเทศไทยในสมัยธนบุรี สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชโปรดให้ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่จังหวัดเพชรบุรีต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 ได้โปรดให้ชาวลาวโซ่งที่อพยพเข้ามาใหม่ตั้งหลักแหล่งที่บ้านหนองปรังอำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี ภายหลังเมื่อจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น ชาวลาวโซ่งจึงพากันอพยพโยกย้ายไปตั้งหลักแหล่ง ในพื้นที่ใกล้เคียงและขยายออกไป ส่วนหนึ่งเข้ามาตั้งหลักแหล่งในจังหวัดราชบุรี ที่บ้านตลาดควาย อำเภอจอมบึง บำดอนคลัง บ้านบัวงาน บ้านโคกดับเบ็ด อำเภอดำเนินสะดวก บ้านดอนคา บ้านตากแดด บ้านดอนพรม อำเภอบางแพ และที่บ้านเขาภูทอง อำเภอปากท่อ

ลาวโซ่ง

ลาวโซ่งหรือผู้ไทย เป็นชนชาติไทยกลุ่มหนึ่งซึ่งมีชื่อเรียกกันต่าง ๆ นานาว่าไทยดำ ผู้ไทดำ ไทซงดำ ผู้ไทซงดำ ผู้ไททรงดำ ลาวทรงดำ ลาวช่วง ลาวช่วงดำ ลาวโซ่ง ไทโซ่ง อันมีข้อสันนิษฐานว่า ที่มีชื่อเรียกมากมายหลายชื่อนั้นก็เนื่องมาจากคำว่า “โซ่ง ช่วง หรือส้วง” ในภาษาลาวโซ่งแปลว่ากางเกง คำว่าลาวโซ่งหรือลาวช่วง จึงหมายถึงลาวนุ่งกางเกง หรือหมายถึงถึง

ผู้ที่นุ่งห่มด้วยเสื้อผ้าสีดำนั่นเอง และมีประวัติเล่าสืบทอดกันว่า มีถิ่นฐานเดิมอยู่ทางตอนเหนือของประเทศ ต่อมาได้อพยพย้ายจากถิ่นฐานเดิมลงมา สู่ดินแดนทางตอนใต้ กับตะวันออกเฉียงใต้เรื่อยมา และกระจายกันอยู่บริเวณมณฑลทลวงสี ยูนนาน ดังเกี่ย ลุ่มแม่น้ำดำและแม่น้ำแดง จนถึงแคว้นสิบสองจุไทย โดยมีเมืองแฉง หรือเดียนเบียนฟู เป็นศูนย์กลางการปกครองตนเองอย่างอิสระ ภายหลังจากอพยพหนีภัยสงครามเข้ามาตั้งหลักแหล่งกระจาย กันอยู่ในที่ต่าง ๆ ในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก (พนิดา เย็นสมุทร, 2525: 25-27)

การอพยพเข้าสู่ประเทศไทยของลาวโซ่ง

ลาวโซ่งหรือผู้ไทดำ ได้อพยพลงมาจากถิ่นฐานเดิม คือ แถบบริเวณแคว้นสิบสองจุไทย และเข้าสู่ประเทศไทยด้วยเหตุผลทางสงครามหลายครั้ง ตั้งแต่สมัยธนบุรี จนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ในสมัยรัชกาลที่ 5 กล่าวคือการอพยพครั้งแรกได้เริ่มขึ้นราว พ.ศ. 2322 เมื่อสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ทรงโปรดฯ ให้ยกกองทัพไปตีเวียงจันทน์ พร้อมด้วยกวาดต้อนครอบครัวลาวโซ่งในเขตเมืองญวนลงมาด้วยเป็นจำนวนมาก และโปรดฯ ให้ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่จังหวัดเพชรบุรี เป็นแห่งแรก เนื่องจากเมืองเพชรบุรี มีภูมิประเทศเป็นป่าเขามากมาย และภูมิประเทศคล้ายกับบ้านเมืองเดิมคือ เมืองแฉง แคว้นสิบสองจุไทย ต่อจากนั้นในสมัยรัตนโกสินทร์ได้มีการกวาดต้อนครอบครัวลาวโซ่ง จากเมืองแฉงลงมาถวายที่กรุงเทพฯ อีกหลายครั้งได้แก่ รัชสมัยรัชกาลที่ 1 รัชกาลที่ 3 และรัชกาลที่ 5 ซึ่งได้มีการกวาดต้อนครอบครัวลาวโซ่งเข้ามากรุงเทพฯ เป็นรุ่นสุดท้ายในราว พ.ศ. 2430 และทุกครั้งที่ถูกกวาดต้อนมาครอบครัวลาวโซ่งต่างก็ได้ไปตั้งรกรากอยู่ที่จังหวัดเพชรบุรี อีกเช่นกัน แต่ต่อมาบรรดาลาวโซ่งเหล่านี้ได้กระจายกันอพยพไปอยู่ตามที่ต่างๆ ของประเทศไทย ก็ด้วยเหตุผลที่ว่าพวกลาวโซ่งรุ่นเก่า มีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะกลับไปยังถิ่นฐานเดิมของตนที่เมืองแฉง แคว้นสิบสองจุไทยอีกครั้ง จึงพยายามเดินทางจากจังหวัดเพชรบุรีขึ้นไปทางเหนือเรื่อยไป ครั้นถึงฤดูฝนก็หยุดพักทำนาเพื่อหาเสบียงไว้เดินทางจนสิ้นฤดูฝนจึงเดินทางต่อไป กระทั่งบรรดาคณแก่ซึ่งเป็นผู้นำทางได้ตายจากไปในระหว่างการเดินทาง บรรดาลูกหลานก็ไม่สามารถเดินทางต่อไปให้ถึงที่หมายได้ จึงพากันตั้งหลักแหล่งไปตามระยะทางเป็นแห่ง ๆ ไป ทำให้มีกลุ่มลาวโซ่งกระจายกันอยู่ตามท้องถิ่นต่าง ๆ ในประเทศไทยหลายแห่งได้แก่จังหวัดเพชรบุรี สุพรรณบุรี ราชบุรี นครปฐม สมุทรสาคร เลย รวมทั้งลาวโซ่งที่กระจายกันอยู่ในจังหวัดต่าง ๆ อีกหลายจังหวัด อาทิ จังหวัดกาญจนบุรี ลพบุรี สระบุรี พิจิตร พิษณุโลก สุโขทัย ชุมพร และสุราษฎร์ธานี เป็นต้น

สำหรับชาวลาวโซ่งในจังหวัดสมุทรสาครนั้นพบว่า มีชาวลาวโซ่งได้เข้ามาตั้งรกรากและกระจายกันอยู่เฉพาะในบริเวณตำบลหนองสองห้อง อำเภอบ้านแพ้ว เพียงแห่งเดียวเท่านั้นด้วยมีหลักฐาน จากการสืบค้นด้านการติดต่อ และความสัมพันธ์ของบรรพบุรุษ และจากการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุชาวลาวโซ่ง ทำให้ได้ทราบเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของลาวโซ่งได้ว่า บรรพบุรุษของพวกตนแยกย้ายมาจากจังหวัดเพชรบุรี เพื่อเสาะหาแหล่งทำมาหากินแห่งใหม่ที่อุดมสมบูรณ์ และได้พากันตั้งบ้านเรือนอยู่ ณ ตำบลหนองสองห้อง อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร และในปัจจุบันก็ยังคงติดต่อไปมาหาสู่กันเป็นประจำ ระหว่างญาติพี่น้องกลุ่มลาวโซ่งในจังหวัดเพชรบุรี

ไทยทรงดำ หรือลาวโซ่ง เป็นกลุ่มชนเผ่าไทยที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในแผ่นดินไทยมานานกว่า 200 ปี มีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว เช่น การแต่งกาย ทรงผม ภาษา บ้านเรือน อาหาร และการประกอบอาชีพ รวมไปถึงความเชื่อที่สืบทอดกันมานาน ก่อให้เกิดพิธีกรรมและประเพณีที่น่าสนใจมากมาย แม้ในกระแสวัฒนธรรมจากภายนอก ที่หลั่งไหลเข้าทดแทนวัฒนธรรมดั้งเดิมอย่างต่อเนื่อง แต่สำหรับชาวไทยทรงดำ วัฒนธรรมหลายอย่าง หาได้สูญสลายไปตามกระแสไม่ แต่ยังคงปฏิบัติสืบทอดกันมาอย่างน่าประทับใจ เช่น ภาษา การแต่งกาย งานประเพณี และการดำรงชีวิตที่สมถะเรียบง่ายแบบดั้งเดิม ล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่ชาวไทยทรงดำพึงพอใจ และดำรงรักษาไว้ได้อย่างภาคภูมิใจ

สภาพความเป็นอยู่ของลาวโซ่ง

ลักษณะความเป็นอยู่ของลาวโซ่งนั้น มักมีชีวิตความเป็นอยู่อย่างง่าย ๆ กล่าวคือ สร้างบ้านเรือนในที่ราบเป็นแบบใต้ถุนสูง ดำรงชีพด้วยการทำไร่ ทำนา ทำสวน เลี้ยงหมู เลี้ยงไก่ ส่วนทางด้านศิลปะหัตถกรรมผู้ชายนิยมทำเครื่องจักสาน ผู้หญิงนิยมการเย็บปักถักร้อย ทอผ้า ไม่มีการทำเครื่องปั้นดินเผา หรือการหล่อโลหะแต่อย่างใด และแม้ว่าลาวโซ่ง จะเข้ามาตั้งรกรากอยู่ท่ามกลางชาวไทยเป็นเวลานาน จนสนิทสนมคุ้นเคย ในระหว่างกลุ่มชาวไทยและลาวโซ่ง กระทั่งได้เรียนรู้ถึงขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม ประเพณี กับหลักปฏิบัติในพระพุทธศาสนา ตามแบบชาวไทยบ้างก็ตาม ทว่า ลาวโซ่งส่วนใหญ่ก็ยังสามารถรักษาวัฒนธรรมประเพณี ที่เป็นของตนไว้ได้เกือบครบถ้วน เช่น การแต่งกาย ภาษา และพิธีกรรมต่าง ๆ อันจัดเป็นวัฒนธรรมประเพณีที่ยังปฏิบัติกันมาอย่างเคร่งครัด เช่น การแต่งกาย นอกจากจะนิยมแต่งชุดดำ หรือสีครามเข้มเป็นประจำ จนได้ชื่อว่า "ลาวทรงดำ" หรือ "ไทยทรงดำ" หรือ "ผู้ไทยดำ" แล้ว ยังมีการแต่งกายที่ถือว่าเป็นชุดใช้ในโอกาสพิเศษ สำหรับประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น พิธีเสนเรือน พิธีแต่งงาน พิธีศพ เป็นต้น คือสวมเสื้ออีกับส้วงขาลี ซึ่งเป็นกางเกงขายาวสำหรับผู้ชาย และเสื้ออีกับผ้าถุงสำหรับหญิง ส่วนผมของหญิงลาวโซ่ง จะไว้ยาวและเกล้าเป็นมวยทรงสูง ไว้ที่ท้ายทอย ภาษา ในด้านภาษากล่าวได้ว่า ลาวโซ่งมีภาษาพูดและภาษาเขียนที่เป็นของตนเองโดยเฉพาะ และจะใช้ภาษาลาวโซ่งพูดจาติดต่อในระหว่างพวกลาวโซ่งด้วยกัน แต่จะใช้ภาษาไทยภาคกลางพูดจาติดต่อกับคนนอกหรือคนไทยอื่น ๆ เช่นเดียวกันพวกมอญเช่นกัน

สำหรับพิธีกรรมอันเป็นประเพณีของลาวโซ่ง กล่าวได้ว่า แม้ลาวโซ่งจะสนิทสนมคุ้นเคยกับชาวไทยหรือชนกลุ่มอื่น ๆ เพียงใด กระทั่งรับวัฒนธรรมประเพณีของกลุ่มอื่น ๆ ไปใช้บ้างก็ตาม แต่ลาวโซ่งส่วนใหญ่ก็ยังคงรักษาพิธีกรรมที่เป็นประเพณีดั้งเดิมของตนไว้เกือบครบถ้วน ได้แก่ พิธีกรรมอันเกี่ยวกับความเชื่อและสภาพความเป็นอยู่ของพวกตน ได้แก่ พิธีเสนเรือน พิธีแต่งงาน พิธีศพ เป็นต้นดังจะได้กล่าวถึงต่อไปประเพณีของลาวโซ่ง

พิธีเสนเรือน เป็นพิธีสำคัญพิธีหนึ่งของลาวโซ่งซึ่งจะขาด หรือละเลยเสียมิได้ เนื่องจากการเชื่อว่าเป็นการกระทำที่เพิ่มความเป็นสิริมงคลแก่ครอบครัว และจะต้องจัดทำอย่างน้อยปีละครั้งเพราะคำว่า "เสน" ในภาษาลาวโซ่ง หมายถึง การเซ่นหรือสังเวย "เสนเรือน" จึงหมายถึงการเซ่นไหว้ผีเรือนของพวกลาวโซ่ง อันได้แก่ การเซ่นไหว้ปู่ ย่า ตา ยาย รวมทั้งบรรพบุรุษทุก

คนให้มารับเครื่องเซ่นไหว้ ที่บุตรหลานจัดหามาเซ่นไหว้จะได้ไม่อดอยาก และจะได้คุ้มครองบุตรหลานให้มีความสุขความเจริญสืบไป

การทำพิธีเส่นเรือน เจ้าภาพจะเชิญผู้ประกอบพิธีคือ ”หมอเส่น” มาเป็นผู้ประกอบพิธีเส่นเรือน พร้อมกับแจ้งญาติพี่น้อง ให้ทราบกำหนดวันทำพิธีไหว้ผีเรือน หรือเส่นเรือน และจัดเตรียมเครื่องใช้ในการทำพิธีให้เรียบร้อย ได้แก่ เสื้อฮี-ส้วงฮี สำหรับเจ้าภาพสวมใส่ขณะทำพิธีเส่นเรือน ปานเผื่อน (ภาชนะคล้ายกระจาดขนาดใหญ่ บรรจุอาหารเครื่องเซ่นผีเรือน) ปานข้าว (ภาชนะใส่อาหารในหม้อเส่น) ตั่งกำ (แก้อีหรือมัน้ำง สำหรับหมอเส่นนั่งทำพิธีในห้องผีเรือน) และอาหารที่เป็นเครื่องเซ่นต่าง ๆ อาทิ หมูจุก (เนื้อหมู เครื่องในหมูย่ำ) แกงไก่กับหน่อไม้เปรี้ยว เนื้อหมูดิบ ซีโครงหมู ไส้หมู ข้าวต้มผัดใส่กล้วย มันเทศต้ม เผือกต้ม อ้อย ขนมหลิมต่าง ๆ ตามฤดูกาล ข้าวเหนียวนึ่ง ๗ ห่อ ตะเกียบ ๗ คู่ หมากพลู บุหรี่ และเหล้า เป็นต้น

เมื่อได้เวลาเซ่นไหว้ผีเรือน เจ้าภาพจะจัดเครื่องเซ่นต่าง ๆ บรรจุลงในพานเผื่อนที่เตรียมไว้ และยกเข้าไปวางไว้ในห้องผีเรือนที่เรียกว่า ”กะล่อห้อง” ซึ่งเป็นสถานที่ทำพิธี หมอเส่นจะเริ่มเซ่นไหว้ ด้วยการเรียกหรือกล่าวเชิญบรรดาผีเรือน ที่เป็นบรรพบุรุษของเจ้าภาพ โดยเรียกชื่อบรรพบุรุษตามบัญชีรายชื่อ ที่เจ้าภาพจดรวมกันไว้ในสมุดผีเรือน เรียกว่า ”บ๊ีบผีเรือน” หรือ ”บ๊ีบ” จนครบทุกรายชื่อเป็นจำนวน ๓ ครั้ง แต่ละครั้ง หมอเส่นจะใช้ตะเกียบคีบหมู กับขนมทิ้งลงไปในห้องเล็ก ๆ ข้างขวาห้องผีเรือนที่ละครั้ง จึงเซ่นเหล้าแก่ผีเรือนอีก ๒ ครั้ง เพราะการเซ่นเหล้าเป็นสิ่งสำคัญอันไม่อาจขาดหรือดเสียได้ เพื่อให้ผีเรือนได้กินอาหารและดื่มเหล้าอย่างอุดมสมบูรณ์

หลังจากเซ่นไหว้ผีเรือนเรียบร้อยแล้ว หมอเส่นจะทำพิธีเสี่ยงทายให้แก่เจ้าภาพเรียกว่า ”ส่องไก่” ด้วยการพิจารณาลักษณะของตีนไก่ในแกงหน่อไม้เปรี้ยวที่เจ้าภาพนำมาให้และจัดทำนาย ในลักษณะดังกล่าวคือหากตีนไก่หงิกงอแสดงว่า ไม่ดีจะมีเรื่องร้าย เกิดขึ้นอันได้แก่การเจ็บป่วย การตาย หรือการทำมาหากินประสบปัญหาต่าง ๆ เป็นต้น แต่ถ้าตีนไก่เหยียดตรง แสดงว่าทุกคนในครอบครัวของเจ้าภาพจะประสบแต่ความสุขความเจริญต่อจากนั้น เจ้าภาพจะทำพิธีขอบคุณหมอเส่นที่มาช่วยทำพิธีเส่นเรือน ให้แก่ครอบครัวของตนเรียกว่า ”ฟายหมอ” แล้วจึงเลี้ยงอาหารแขกที่มาช่วยงานเป็นอันเสร็จพิธีเส่นเรือน

พิธีแต่งงาน

นอกจากการเส่นเรือน จะเป็นพิธีสำคัญตามประเพณีของลาวโซ่งแล้ว พิธีแต่งงาน หรือเรียกตามภาษาลาวโซ่งว่า ”กินดอง” ก็เป็นอีกพิธีหนึ่ง ซึ่งยังคงรักษาลักษณะดั้งเดิม ของลาวโซ่งไว้ได้เป็นแบบฉบับโดยเฉพาะ เพราะเมื่อหนุ่มสาวลาวโซ่ง รักใคร่ ตกลงใจที่จะแต่งงานกัน ฝ่ายชายก็จะส่งผู้ใหญ่ของตนไปทาบทาม และสว่ขอ ฝ่ายหญิงเป็นการหมั้นหมาย แล้วจึงนัดวันทำพิธีแต่งงานหรือกินดองกันต่อไป

การทำพิธีแต่งงาน จะเริ่มพิธีที่บ้านของฝ่ายหญิงซึ่งเป็นเจ้าสาว โดยในวันกินดอง เจ้าบ่าวจะต้องทำพิธีไหว้ผีเรือน บ้านเจ้าสาว และกล่าวอาสาว่า ตกลงจะอยู่รับใช้ หรือช่วยทำงานให้กับครอบครัวของพ่อตาแม่ยาย ว่าเป็นเวลากี่ปีแล้วแต่จะตกลงกัน เพื่อให้ผีเรือนได้รับรู้ เนื่องจากเมื่อแต่งงานแล้ว เจ้าสาวจะต้องออกจากผีเรือนของตน ไปนับถือผีทางฝ่ายชายซึ่งเป็นสามี และ

ไปอยู่บ้านของฝ่ายชาย เว้นเสียแต่เจ้าสาวจะเป็นลูกคนเดียวของครอบครัว ก็อาจจะต้องตกลงกับฝ่ายชายให้มานับถือผีตามฝ่ายหญิง และมาอยู่ฝ่ายหญิง เรียกว่า "อาสาขาด" ต่อจากนั้นเจ้าบ่าว จะมอบเงินจำนวนหนึ่งให้กับพ่อแม่ของฝ่ายเจ้าสาว นอกเหนือ ไปจากเงินสินสอดตามที่ตกลงกันไว้เงินจำนวนนี้เรียกว่า "เงินตามแม่โค" ซึ่งหมายถึง เงินค่าตัวของแม่ทางฝ่ายหญิงที่เคยได้รับเป็นค่าตัวเท่าใด ตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษ เช่น อาจเป็น 10-20 บาท ลูกสาวก็จะได้รับตามจำนวนเท่านั้น (เป็นธรรมเนียมของลาวโซ่งที่ปฏิบัติกันสืบต่อมา แม้ค่าของเงิน จะต่างกันก็ตาม) และหลังจากทำพิธีตามประเพณีลาวโซ่งเรียบร้อยแล้ว เจ้าภาพก็จะเลี้ยงแขกที่ไปช่วยงานตามธรรมเนียมทั่ว ๆ

เป็นที่น่าเสียดายว่า ปัจจุบันชาวลาวโซ่งในตำบลหนองสองห้อง นิยมประกอบพิธีแต่งงานตามธรรมเนียมไทยทั่ว ๆ ไปเช่นกัน ซึ่งคงจะสืบเนื่องมาจากความใกล้ชิดระหว่างคนไทยกับคนลาว จึงรับรูปแบบการแต่งงานตามธรรมเนียมไทยมาใช้ หรือดัดแปลงใช้กับพิธีของตน เพื่อให้ทันสมัยนิยมและสะดวกยิ่งขึ้น อันส่งผลให้การประกอบพิธีกันต้องตามแบบลาวโซ่งแท้ ๆ เริ่มจะสูญหายไป

พิธีศพ

เป็นอีกพิธีหนึ่งซึ่งมีความสำคัญ และจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของชาวลาวโซ่งมาแต่โบราณ เพราะนอกจากจะแสดงถึงความกตัญญู ต่อบิดามารดาและญาติผู้ใหญ่อาทิ ปู่ ย่า ตา ยาย แล้ว ยังเป็นพิธีที่กระทำขึ้นเพื่อความเป็นสิริมงคล แก่คนในครอบครัวของผู้ตายอีกด้วย และแม้ปัจจุบันจะจัดงานศพตามแบบไทยทั่วไปบ้างแล้วก็ตาม ทว่า เมื่อบิดามารดาหรือญาติผู้ใหญ่ในครอบครัวตายลง ก็จะต้องกระทำตามประเพณีของลาวโซ่งอย่างเคร่งครัด ด้วยการเชิญหมอเสนามาเป็นผู้ประกอบพิธี โดยเริ่มตั้งแต่การเอาผีลงเรือ และการเอาผีขึ้นเรือ เป็นต้น

การเอาผีลงเรือ ตามประเพณีของลาวโซ่ง หากผู้ตายถึงแก่กรรมภายในบ้านเรือนและตั้งศพไว้ในบ้านก่อน จะเคลื่อนย้ายศพไปประกอบพิธีต่อที่วัดนั้น เจ้าภาพจะต้องเชิญหมอเสนาที่มาทำพิธีเรียกขวัญ หรือเรียกตามภาษาลาวโซ่งว่า "ซ็อนขวัญ" คนในบ้านก่อน ด้วยเชื่อว่าสมาชิกในครอบครัวที่มีคนตายในบ้านจะโศกเศร้า หรือตกใจจนขวัญหาย จึงต้องเรียกขวัญไว้ให้อยู่กับตัวไม่ติดตามผู้ตายไปที่อื่น

การซ็อนขวัญ จะเริ่มด้วยหมอเสนาถือสวิงสำหรับซ็อนกุ่มหรือปลาเดินนำหน้าขบวน และทำท่าซ็อนกุ่มหรือปลาไปรอบ ๆ บริเวณที่ตั้งโลงศพของผู้ตาย ตามด้วยเจ้าภาพซึ่งเป็นเจ้าบ้านเดินถือเสื้อผ้าของคนในบ้าน 1 ชุด และญาติพี่น้องบุตรหลานทั้งหมดเดินตามหลังอีกทอดหนึ่ง หากญาติในครอบครัวคนใดคนหนึ่งไม่อาจร่วมพิธีได้ ให้หักเศษไม้เป็นรูปตะขอลูกเล็ก ๆ ผากใส่ไว้ในสวิงที่หมอเสนาถือเป็นเครื่องหมายแทนตัวด้วย เมื่อหมอเสนาและญาติ ๆ เดินวนรอบโลงศพผู้ตายครบ 3 รอบแล้ว จะต้องเข้าไปในห้องผีเรือน เพื่อให้หัวผีเรือนให้ช่วยคุ้มครองอันตราย หรือเคราะห์ร้ายทั้งปวงให้หมดไปจากตัว และให้ขวัญของแต่ละคนกลับมาอยู่กับตนเองอย่างปลอดภัย โดยไม่ตกหล่นสูญหายหรือติดตามผู้ตายไปที่ใดทั้งสิ้น

หลังจากทำพิธีเรียกขวัญหรือซ็อนขวัญ ของคนเป็นซึ่งเป็นญาติผู้ตายเรียบร้อยแล้ว จึงจะทำพิธีเคลื่อนย้ายหรือยกโลงศพลงจากเรือนไปประกอบพิธีที่วัดได้ โดยอาจจัดขบวนแห่ให้

สวยงามเป็นเกียรติแก่ผู้ตายด้วยการจัดตกแต่งด้วยธง หรือขบวนตามธรรมเนียมของลาวโซ่งอย่าง
เคร่งครัด

การเอาผีขึ้นเรือน การเอาผีขึ้นเรือนของลาวโซ่งจะจัดทำเมื่อบิดามารดา หรือญาติผู้ใหญ่
ในบ้านตายเท่านั้น เนื่องจากเชื่อว่าเป็นการแสดงความกตัญญูต่อผู้ตายมิให้วิญญาณของผู้ตายต้อง
ร่อนเร่ แต่จะต้องเชื่อเชิญวิญญาณผู้ตายให้เข้าไปอยู่ร่วมกับบรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้วทั้งหมดใน
ห้องผีเรือนที่เรียกว่า “กะล่อห้อง” เพื่อจะได้คุ้มครองบุตรหลานทุกคน

หมอเสน จะเป็นผู้กำหนดวันเอาผีขึ้นเรือน และเตรียมพิธีหลังจากเผาศพผู้ตายเรียบร้อยแล้ว
แล้ว วันรุ่งขึ้น หมอเสนจะเก็บอัฐิของผู้ตายบรรจุโกศส่วนหนึ่ง เพื่อให้บุตรหลานนำไปบูชา ณ ห้อง
ผีเรือน ส่วนอัฐิที่เหลือจะใส่ไหนำไปฝังยังสถานที่ที่เตรียมไว้ในป่าช้า และนำบ้านหลังเล็ก ๆ ทำ
ด้วยดอกไม้ไผ่เรียกว่า “หอแก้ว” มาปลูกครอบบนบริเวณที่ฝังไหอัฐิไว้ หากผู้ตายเป็นชายกล่าวคือ
บิดา ปู่ ตา จะตกแต่งหอแก้วให้สวยงามด้วยธงไม้ไผ่สูงประมาณ 5 วา เรียกว่า “ลำกาว” พร้อม
ทั้งนำผ้าดิบสีขาวขลิบรอบ ๆ ขอบผ้าด้วยผ้าสีต่าง ๆ สลับกัน 3 สีคือ แดง เหลือง ดำ ผูกติดกับ
ยอดไม้ไผ่ให้มีความยาวพอเหมาะกับลำกาว ปลายยอดลำกาว หรือปลายไม้ไผ่ จะติดรูปหงส์ตัว
เล็ก ๆ ทำด้วยไม้จันทน์แกะสลักอย่างงดงาม เพื่อเป็นสัญลักษณ์แทนพาหนะพาผู้ตายกลับไปเมือง
แถน หลังจากนั้นจะนำอาหารเข้ามาเช่นไหว้ผู้ตายจนครบ 3 วัน เมื่อครบกำหนด 3 วันแล้วหมอ
เสนจะรื้อหอแก้วกับลำกาวทิ้งทั้งหมด ด้วยเชื่อว่าจะได้ไม่มีการตายเกิดขึ้นในครอบครัวนี้อีกและ
นัดแนะกำหนดวันเอาผีขึ้นเรือนตามความพร้อมของเจ้าภาพ

เมื่อถึงกำหนดวันเอาผีขึ้นเรือน หมอเสนจะเป็นผู้กล่าวคำเชิญวิญญาณของผู้ตาย
เป็นภาษาลาวโซ่ง และทำพิธีเช่นไหว้ในห้องผีเรือนตามประเพณีลาวโซ่ง โดยทำพิธีคล้ายกับการ
เสนเรือน ด้วยการจัดเครื่องเช่นต่าง ๆ อาทิ เนื้อหมูดิบ ซี่โครงหมู ไส้หมู เนื้อหมูย่ำ ข้าวเหนียว
นึ่ง หมากพลู บุหรี่ และเหล้าทั้งขวด บรรจุลงในพานเผื่อน และเริ่มด้วยหมอเสนจะเรียกพร้อม
กับกล่าวเชิญวิญญาณของผู้ตาย ให้มารับอาหารที่จัดเตรียมไว้ก่อน แล้วจึงเชิญบรรพบุรุษ ตาม
ลำดับรายชื่อที่จดไว้ในสมุดผีเรือน ให้มารับอาหาร จนครบหมดทุกชื่อ โดยเรียกชื่อครั้งหนึ่งก็
ใช้ตะเกียบคีบอาหาร (หมูย่ำ) ทิ้งลงในที่จัดเตรียมไว้ที่ละชิ้นเช่นกัน ครบแล้วจึงทำพิธีสู่ผีเือน ซึ่ง
ก็คือการนำอาหารที่เหลือออกจากพานเผื่อนทั้งหมด เพื่อนำพานเผื่อนมาใช้เป็นเครื่องมือสู่ขวัญ
บุตรหลานของผู้ตายต่อไป

อนึ่ง หลังจากเสร็จพิธีเอาผีขึ้นเรือนเรียบร้อยแล้ว หมอเสนจำเป็นต้องทำพิธีสู่ขวัญหรือ
เรียกขวัญญาติพี่น้อง บุตรหลานในครอบครัวของผู้ตายต่อ เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ตัวผู้อยู่หลัง
เนื่องจากเชื่อว่า ขณะมีคนตายในครอบครัว ญาติพี่น้อง บุตรหลานในครอบครัวจะโศกเศร้าและ
ตกใจจนขวัญหายไประหว่างตัวเอง จึงต้องเรียกขวัญให้กลับมาอยู่กับตัวด้วยการทำพิธีสู่ขวัญหรือ
เรียกขวัญนั่นเอง และเป็นธรรมเนียมของลาวโซ่งที่ยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมา กระทั่งเป็นประเพณี
ประการหนึ่งก็คือ หลังจากพิธีเอาผีขึ้นเรือนและสู่ขวัญ คนเป็นที่เรียบร้อยแล้ว เจ้าภาพกับบรรดา
ญาติพี่น้องจะต้องสร้างทำเป็นโกรธเกรี้ยว พร้อมกับไล่ตะเพิดหมอเสนให้ออกไปให้พ้นจากบ้าน
เรือนของตนโดยเร็วไว เพื่อขับไล่ความทุกข์โศกตลอดจนเคราะห์ร้ายต่าง ๆ ให้หมดสิ้นไปจาก
ครอบครัวของตนพร้อมกับตัวหมอเสนด้วย

นอกจากพิธีต่าง ๆ ของลาวโห่งที่กล่าวถึงแล้วนั้น ยังมีการละเล่นของลาวโห่งที่จัดเป็นประเพณีอีกประการหนึ่งนั่นคือ ประเพณีการเล่นคอน หรือ "อันคอน" ในภาษาลาวโห่งซึ่งเป็นการละเล่นของหนุ่มสาวในเดือน ๕ หรือ เดือน ๖ อันเป็นระยะที่ว่างจากการทำนา พวกหนุ่มสาวในแต่ละหมู่บ้านก็จะพากันจับกลุ่มเล่นคอนโดยผู้ใหญ่ไม่หวงห้าม จึงเป็นการเปิดโอกาสให้พวกหนุ่มสาว ๆ ได้ทำความรู้จักมักคุ้นกันยิ่งขึ้น และใช้ลูกช่วงเป็นอุปกรณ์การละเล่นให้หนุ่มสาวโยนให้ถูกกัน เป็นการสร้างสัมพันธ์ไมตรี ระหว่างหนุ่มสาวให้มีโอกาสได้รู้จักสนิทสนมและแต่งงานกัน ในที่สุด ทว่าเป็นที่น่าเสียดาย ที่ประเพณีการเล่นคอนค่อนข้างจะไม่เป็นที่รู้จักหรือนิยมของ ลาวโห่งรุ่นหลังอีกต่อไปเช่นกัน

ประเพณีของไทยทรงดำ

ประเพณีเสนเฮือนหรือประเพณีเซ่นผีเรือน เนื่องจากชาวไทยทรงดำ นับถือผีบรรพบุรุษ เพราะเชื่อว่าถ้าได้ เช่นผีบรรพบุรุษแล้ว ผีบรรพบุรุษจะมาปกป้องรักษาลูกหลานเครือญาติให้เกิดความสุขความเจริญ จึงได้เชิญผีบรรพบุรุษมาไว้บนเรือน ในห้องที่เรียกว่า "กะลือห้อง" มุมหนึ่งของเสาบ้านในห้องนั้นเป็นที่เซ่นไหว้ผีเรือนทุกๆ 10 วัน เรียกว่า ป่าตตง โดยมีแก้วน้ำ และขาม ข้าว วางอยู่เป็นประจำ

ประเพณีเที่ยวขวง (ไอ้สาว) คำว่า " ขวง " หมายถึง สถานที่แห่งหนึ่งในลานบ้าน มักยกเป็นแคร่ ซึ่งยามกลางคืนในฤดูว่างงานจากการทำนา สาว ๆ ประจำหมู่บ้านกลุ่มหนึ่ง (ถ้าหมู่บ้านใหญ่มีสาวมากก็แบ่งเป็นหลายกลุ่มที่เป็นบ้านใกล้เคียง และตกลงกันว่าจะใช้สถานที่บ้านของใครเป็น " ขวง ") ประมาณ 3 - 4 คนขึ้นไป มานั่งรวมกัน ทำงานฝีมือผู้หญิง เช่น ปั่นด้าย ปักหน้าหมอน เป็นต้น เริ่มนั่งขวงประมาณ 20.00 น. การนั่งขวงเป็นประเพณีมาแต่เดิมเพื่อให้ได้ประโยชน์ในการผลิตเครื่องนุ่งห่มอย่างหนึ่ง และเพื่อเปิดโอกาสหนุ่มสาวในการเลือกคู่ครอง

ประเพณีเล่นคอน (อันคอน) เป็นประเพณีการเล่น (ร้องรำ ขับ ขับคล้าย ๆ ขับเสภา) แต่หางเสียงเนิบฟังทอด ๆ กว่าเซ็งเอ๋วและไอ้สาวอย่างหนึ่ง มักเริ่มต้นตั้งแต่เดือนห้าขึ้นหนึ่งค่ำเป็นต้นไป และจะเลิกเล่นคอนต่อเมื่อหมอผีประจำหมู่บ้านกำหนดให้ชาวบ้านเลี้ยงศาลเจ้าประจำหมู่บ้านสว่างไปแล้ว เมื่อเริ่มย่างเข้าเดือนห้า หนุ่ม ๆ ต่างตำบล (ตำบลเดียวกันจะเที่ยวเล่นคอนในหมู่บ้านของตนนั้นไม่นิยมกระทำกัน) มักจะรวมพวกของตนเป็นกลุ่ม ๆ ประมาณ 5-10 คนขึ้นไป ซึ่งในจำนวนนั้นจะต้องมีหมอแคน (คนเป่าแคน) หมอลำ (คนร้องผสมแคน) หมอขับ (คนร้องเพลงระหว่างที่เล่นคอน) ไปด้วย การแต่งกายขณะเล่นคอน (เฉพาะคนที่ทอดขวง) ทั้งชายหญิง นิยมใส่เสื้อฮี

ความเชื่อของลาวโห่ง

ลาวโห่ง ส่วนใหญ่จะมีความผูกพันอยู่กับความเชื่อ ในเรื่อง "ผี" และ "ขวัญ" เป็นอันมาก เนื่องจาก เชื่อว่าผีนั้นเป็นเทพยดาที่ให้ความคุ้มครอง พิทักษ์รักษา หรืออาจให้โทษถึงตายได้เฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของ "ผีเรือน" ประดุจดั่งศาสนาประจำตน ซึ่งทำในสิ่งไม่ดีจะเป็นการ "ผิดผี" ผี

เรือนอาจจะลงโทษได้ โดยจำแนกประเภทของผีตามลำดับความสำคัญและความเชื่อถือได้ดังนี้ (พนิดา เย็นสมุทร, 2524: 30-32)

1. ผีแถนหรือผีฟ้า เชื่อว่าเป็นเทวดาอยู่บนฟ้า ซึ่งสามารถดลบันดาลให้ความเป็นไปแก่มนุษย์ทั้งด้านดีและด้านร้าย จึงต้องปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามความประสงค์ของแถนเพื่อให้แถนหรือผีฟ้ามีความเมตตาและบันดาลให้เกิดความสุขแก่ตนได้

2. ผีบ้านผีเรือน เป็นผีที่คุ้มครองป้องกันบ้านเรือนให้ร่มเย็นเป็นสุขและ อุดมสมบูรณ์ อาจสิ่งสถิตอยู่ตามป่า ภูเขา หรือต้นไม้ บางแห่งก็สร้างศาล ให้อยู่บริเวณ ที่มีหลักเมือง ถือเป็นเขตหวงห้ามใช้เฉพาะประกอบพิธี เช่นไหว้ที่เรียกว่า “เสน” เท่านั้น ส่วนผีบ้าน หรือผีประจำหมู่บ้านก็สร้างให้อยู่ต่างหาก เรียกว่า “ศาลเจ้าปู่” หรือ “ศาลตาปู่” และต้องทำพิธีเช่นไหว้ทุกปี

3. ผีบรรพบุรุษ เป็นผีของปู่ ย่า ตา ยาย หรือพ่อ แม่ ที่ถึงแก่กรรมไปแล้ว จะถูกเชิญขึ้นมาไว้บนเรือน ณ ห้องผีเรือน หรือห้องของบรรพบุรุษที่เรียกว่า “กะล่อห้อง” และต้องจัดพิธีเช่นไหว้ทุกปีเรียกว่า “พิธีเสนเรือน”

4. ผีป่าผีขวงและผีอื่น ๆ เป็นที่สถิตอยู่ตามป่า ภูเขา แม่น้ำ หรือสถานที่ต่าง ๆ ซึ่งหากคนทำให้ไม่พอใจก็อาจลงโทษให้เจ็บป่วยได้เช่นกัน

อนึ่งสำหรับความเชื่อของลาวโซ่ง อีกประการหนึ่งก็คือ ความเชื่อในเรื่องขวัญ เนื่องจากเชื่อว่า “แถน” เป็นผู้สร้างให้มนุษย์มาเกิดและให้มีของขวัญแต่ละคนติดตัวมาอยู่ในร่างกายรวม ๓๒ ขวัญ ซึ่งมองด้วยตาเปล่าไม่เห็น แต่ทำให้ร่างกายเคลื่อนไหวและทำงานได้ ขวัญอาจจะตกหล่นหรือสูญหายได้ง่าย ถ้าตกใจหรือเจ็บป่วยขวัญจะไม่อยู่กับตัว จึงต้องทำพิธีเรียกขวัญหรือเรียกว่า “สู่ขวัญ” เพื่อให้ขวัญกลับมาอยู่ในร่างกายอย่างปกติสุขตามเดิม

อาหารของชาวลาวโซ่ง

อาหารของชาวลาวโซ่งในยามภาวะปกติไม่แตกต่างจากชาวไทยทั่วไป แต่หากมีพิธีกรรม อาทิ พิธีเสนเรือน เสนเรียกขวัญ เสนผีขึ้นเรือน ฯลฯ จำเป็นต้องมีอาหารพิเศษซึ่งจัดเป็นอาหารสำหรับงานพิธีดังกล่าวโดยเฉพาะ เช่น

1. หมูจุ่ม เป็นอาหารสำคัญของลาวโซ่งที่ใช้สำหรับพิธีเสนเรือนโดยเฉพาะ ประกอบด้วย เนื้อหมู และเครื่องในหมู ยำกับหน่อไม้ดอง ไบมะม่วงอ่อน หรือไบมะขามอ่อน ประุงด้วยพริกเผา และน้ำปลาร้า จัดเป็นอาหารสำคัญในการเช่นผีเรือนอันจะขาดเสียมิได้

2. แกงไส้หมูคั่ว เป็นอาหารสำหรับพิธีเสนเรือนประกอบด้วยเครื่องแกง เนื้อหมูสามชั้น หมูเนื้อแดง ไส้หมู ตับหมู และหยวกกล้วย โดยมีวิธีทำเช่นเดียวกับแกงคั่วของชาวไทย และมีการผสมน้ำปลาร้าเข้าไปด้วย

3. ลาบเลือด เป็นอาหารประจำสำหรับพิธีเสนเรือน ประกอบด้วย เครื่องแกง เช่น ข่า ตะไคร้ พริก หอม กระเทียมเผา และเลือดหมู พร้อมกับนำมาคั่วในกะทะจนกระทั่งสุกคลุกเคล้าให้ทั่ว”

กลุ่มชาติพันธุ์ไทยโซ่งในจังหวัดราชบุรี

ชุมชนไทยโซ่งในจังหวัดราชบุรีอาศัยอยู่ใน 4 อำเภอ ได้แก่ ชุมชนไทยโซ่งที่อำเภอจอมบึง อำเภอดำเนินสะดวก อำเภอบางแพ และอำเภอปากท่อ

ชุมชนไทยโซ่งที่อำเภอจอมบึง อาศัยอยู่ที่ตำบลจอมบึง ที่ หมู่ 5 บ้านตลาดควาย มีประชากรไทยโซ่งประมาณ 500 คน (จากแบบสอบถามประชากร)

ชุมชนไทยโซ่งที่อำเภอดำเนินสะดวก อาศัยอยู่ใน 2 ตำบล คือ (1) ตำบลดอนคลัง ที่ หมู่ 1 บ้านดับเปิด หมู่ 2 บ้านโคกกลาง หมู่ 3 บ้านดอนคลัง หมู่ 4 บ้านหัวโคก หมู่ 5 บ้านรางเพื่อ ข้อมูลจากองค์การบริหารส่วนตำบลดอนคลังบอกว่า ประชากร 90% ในตำบลดอนคลังเป็นไทยโซ่ง ที่ หมู่ 3 บ้านดอนคลัง เป็นพื้นที่ ๆ มีกิจกรรมด้านการส่งเสริม อนุรักษ์ และสืบสานวัฒนธรรม ไทยทรงดำประจำทุกปี (2) ตำบลบัวงาม ที่ หมู่ 1 บ้านบัวงาม หมู่ 2 บ้านตลาดบัวงาม หมู่ 3 บ้านคอกควาย หมู่ 4 บ้านดงมะขาม หมู่ 5 บ้านดอนข่อย หมู่ 6 บ้านตาลเรียง

ชุมชนไทยโซ่งที่อำเภอบางแพ อาศัยอยู่ในตำบลดอนคา ที่ หมู่ 2 บ้านดอนพรม หมู่ 4 บ้านดอนคา หมู่ 5 บ้านตากแดด กำนันประจวบ ดิ่งต้อย กำนันตำบลดอนคา กล่าวว่า 80 % ของประชากรตำบลดอนคาเป็นไทยโซ่ง มีประวัติชุมชนร่วม 170 ปี บรรพบุรุษย้ายมาจาก จังหวัดเพชรบุรี ที่วัดดอนพรม บ้านดอนคา ทางวัดร่วมกับชุมชนและหน่วยงานรัฐ ร่วมสร้าง ศูนย์วัฒนธรรมไทยทรงดำขึ้น โดยได้รับความช่วยเหลือจากพระครูถาวรวิหารการ เจ้าอาวาสวัด ดอนพรม ซึ่งท่านก็มีเชื้อสายไทยโซ่งเช่นกัน

ชุมชนไทยโซ่งที่อำเภอปากท่อ อาศัยอยู่ใน 2 ตำบล คือ (1) ตำบลห้วยยางโทน ที่ หมู่ 1 บ้านหัวเขาจีน หมู่ 2 บ้านห้วยยางโทน หมู่ 3 บ้านหนองลังกา หมู่ 4 บ้านพุกेत หมู่ 5 บ้าน พุมะเตือ ชุมชนไทยโซ่งที่นี้ส่วนใหญ่ย้ายมาจากอำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี มีประวัติชุมชน ประมาณ 60 ปี มีไทยโซ่งมากที่สุดที่ หมู่ 1 บ้านเขาหัวจีน ประมาณ 100 หลังคาเรือน (สัมภาษณ์ วันที่ 19 มกราคม 2553) (2) ตำบลทุ่งหลวง ที่ หมู่ 11 บ้านหนองวัวดำ ไทยโซ่งที่นี้ย้ายมาจาก อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี ประวัติชุมชนประมาณ 50 ปี มีไทยโซ่งประมาณ 50 คน (สุวิไล เปรมศรีรัตน์, 2549: 5)

ไทยทรงดำบ้านดอนคลัง

ชาวไทยทรงดำรวมกลุ่มกันตั้งรกรากในประเทศไทยเป็นเวลาช้านาน ถ้าจะนับตั้งแต่การอพยพในสมัยรัชกาลที่ 3 ซึ่งเป็นการอพยพครั้งใหญ่ที่ชาวไทยทรงดำอพยพมากันเป็นจำนวนมาก แล้ว ก็เป็นเวลาประมาณ 200 ปี ปรากฏหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ว่าอพยพเข้ามาด้วยผลของการทำสงครามเป็นส่วนใหญ่ โดยอพยพลงมาจากเวียดนามเหนือ ลาว และเข้ามาสู่ประเทศไทยในปี พ.ศ. 2321 โดยอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยหลายจังหวัด เช่น เพชรบุรี กาญจนบุรี นครปฐม สุพรรณบุรี พิจิตร พิษณุโลก ราชบุรี เป็นต้น จังหวัดราชบุรี ชาวไทยทรงดำอาศัยอยู่ใน อำเภอจอมบึง ปากท่อ บางแพ และอำเภอดำเนินสะดวก สำหรับอำเภอดำเนินสะดวกชาวไทย ทรงดำเข้ามาพักอาศัยอยู่เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2400 ที่บ้านดอนข่อย บ้านตาลเรียง บ้านบัวงาม บ้านโคกดับเปิด บ้านโคกกลาง และบ้านดอนคลัง หมู่ที่ 1-4 ตำบลดอนคลัง ได้เข้ามาจับจอง

ที่ดินเพื่อประกอบอาชีพทำนาข้าวเป็นอาชีพหลัก สืบทอดลูกหลานและยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมของไทยทรงดำมาจนถึงปัจจุบัน

การแต่งกายชายไทยทรงดำ

กางเกง กางเกงชาย มี 2 แบบ ดังนี้

1. ส้วงเต้น หรือส้วงก้อม ลักษณะเป็นกางเกงขาสั้นปลายขาแคบ เรียวยาวแค้ได้เข้าขอบกางเกงส่วนเอวกว้างแบบกางเกงจีน ตัดเย็บมีตะเข็บ ไทยทรงดำสวมใส่สำหรับทำงานทั่วไป

2. ส้วงฮี ลักษณะเป็นกางเกงขายาว เช่นเดียวกับกางเกงขาสั้นแต่มีขายาวถึงตาตุ่ม ชุดนี้สำหรับใช้ในพิธีการสำคัญและเทศกาลต่างๆ เช่น การเล่นคอนฟ้อนแคน เป็นต้น กางเกงทั้ง 2 แบบ เป็นผ้าฝ้ายทอ ตัดเย็บด้วยมือ ย้อมครามหรือย้อมให้เป็นสีดำ เสื้อ เสื้อแบ่งเป็น 2 แบบ ดังนี้

1. เสื้อซอน ลักษณะเป็นเสื้อมีแขนยาวทรงกระบอกแคบผ่าหน้าตลอดติดกระดุมเงิน ยอดแหลม มีลวดลาย กระดุมติดเรียงกันประมาณ 10-20 เม็ด ตัวเสื้อตัดเย็บเข้ารูป คอตั้งไม่มีปกแบบคอจีน จำเอน ใช้ผ้าเสริมตะเข็บทั้งสองข้างใต้เอวให้ชายเสื้อถ่างออกตรงรอยผ่า สาบเสื้อด้านล่างแหวกออกให้ห่างกัน เสื้อซอนสวมใส่ในงานพิธีมากกว่าการทำงานอยู่กับบ้าน

2. เสื้อฮี คือ เสื้อชุดใหญ่หรือชุดพิเศษใช้ในงานพิธีสำคัญโดยเฉพาะ เช่น พิธีเสนาเรือน แต่งงาน งานศพ ลักษณะของเสื้อชุดนี้ตัดเย็บด้วยผ้าฝ้ายสีดำประดับตกแต่งด้วยผ้าไหมชิ้นเล็กๆ สีแดง สีส้ม สีขาว สีเขียว ตรงซาบชายเสื้อ ปลายแขน ใต้รักแร้ และเหนือรอยผ่าทั้งสองด้าน ตัวเสื้อคลุมยาวถึงเข่า ผ่าหน้าป้ายทับไปทาทางซ้ายมีกระดุมติดที่หน้าอกและเอว คอตั้ง กั้นด้วยผ้าสีไม่มีปก แขนเสื้อยาวแคบด้านในของเสื้อฮีชายเมื่อกลับด้านในออกมาจะเป็นด้านที่มีสีส้ม เพราะมีการตัดเย็บตกแต่งด้วยผ้าสีต่างๆที่บริเวณซาบเสื้อ ชายเสื้อและปลายแขนเสื้อ ด้านในของเสื้อนี้จะนำออกมาใช้ก็ต่อเมื่อตนเองตาย โดยญาติสวมใส่ให้เป็นการแต่งตัวศพเท่านั้น เสื้อฮีชายใช้สวมทับเสื้ออื่นที่สวมใส่อยู่ก่อนแล้ว ผู้ชายไทยทรงดำ จะต้องมีเสื้อฮีประจำตัว

การแต่งกายของหญิงไทยทรงดำ

ผ้าซิ่น

ผ้าซิ่นเป็นผ้าถุงสีดำ พื้นมีลายเป็นเส้นสีขาวขนาดเล็กยาวตามแนวตั้ง ทอด้วยเส้นด้ายสีดำสลับด้ายสีขาวหรือฟ้าอ่อน ผ้าซิ่นประกอบด้วยผ้า 3 ชั้นต่อกัน ดังนี้ชั้นที่ 1 ท่อนบนสุด เรียกว่า หัวซิ่น มีสีดำล้วน ไม่มีลวดลาย ยาวประมาณ 30 ซม. ชั้นที่ 2 เย็บติดกับชั้นที่ 1 เรียกว่า ตัวซิ่น มีพื้นสีดำลายสีขาว เป็นทางลงมา กว้างประมาณ 0.10 - 0.50 ซม. ลายเส้นสีขาวห่างกันประมาณ 2.50 - 5.00 ซม. สลับกันระหว่างเส้นใหญ่กับเส้นเล็ก

ทรงผมสาวไทยทรงดำ

การไว้ทรงผม หญิงไทยทรงดำมีศิลปะในการแต่งผมแบบต่าง ๆ กันไปตามวัย อายุ เรียงตามลำดับ ตั้งแต่วัยเด็กจนเป็นผู้ใหญ่ มี 8 แบบ ดังนี้

1. เอื่อมไหล่ หญิงวัยเพียงจะเป็นสาว ผมยังไม่ยว่นักไว้ผมประป่า

2. สับป็น สำหรับหญิงอายุ 14-15 ปี ไว้ผมยาวแล้วพับปลายผมสับหวีไว้ท้ายทอย

3. จุกผม สำหรับหญิงอายุ 14-15 ปี ผมเป็นกระบังไว้ข้างหน้า ข้างหลังเอาไว้เปีย
4. ขอดกะตอก สำหรับหญิง อายุ 16-17 ปี ไว้ผมยาว ผูกผมแบบเชือกเงื่อนตาย เอาชายผมไว้ข้างขวา
5. ยอดชอย สำหรับหญิง อายุ 16-17 ปี ไว้ผมยาว ผูกผมแบบเชือกเงื่อนตายแต่เอาชายผมไว้ทางซ้ายทำผมเป็นโบว์ 2 ข้าง
6. ปั้นเกล้าชอย สำหรับหญิงอายุ 19-20 ปี ไว้ผมยาว ผูกผมเหมือนผูกเนคไทหูกระต่าย แต่มีหางยาวออกมาทางขวา
7. ปั้นเกล้า หรือปั้นเกล้าถ้วน สำหรับสาวอายุ 20 ปีขึ้นไป ผมต้องยาวมากม้วนเป็นกลุ่มไว้ข้างหน้าแบบปั้นเกล้าชอย แต่ไม่มีหางยาวออกมา
8. ปั้นเกล้าตัก แบบผมสำหรับไว้ทุกข์ของหญิงหม้ายที่สามีตาย ศพยังอยู่ที่บ้านจะปล่อยทรงผมไม่ปั้นเกล้า ไม่แต่งเครื่องประดับ เพื่อเป็นการไว้ทุกข์ จนถึงเผาศพและพิธีเอาผีขึ้นเรือนแล้ว ปั้นเกล้าตัก คือการทำให้กลุ่มผมห้อยอยู่ที่ท้ายทอย

บทสรุป

วัฒนธรรมเป็นวิถีชีวิตหรือการดำเนินชีวิต ซึ่งหมายรวมถึงความคิด ศิลปะ วรรณคดี ดนตรี ประเพณี ศิลปกรรม จรรยา ภาษา กฎหมาย ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณีและสิ่งต่างๆที่มนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งได้ถ่ายทอดให้กับคนรุ่นต่อ ๆ มา เป็นเรื่องของการเรียนรู้จากคนกลุ่มหนึ่งไปยังคนอีกกลุ่มหนึ่ง ซึ่งถ้าสิ่งใดดีก็เก็บไว้ สิ่งใดควรแก้ก็แก้ไขกันให้ดีขึ้น เพื่อจะได้ส่งเสริมให้มีลักษณะที่ดีประจำชาติต่อไป ในลักษณะนี้วัฒนธรรมจึงเป็นการแสดงออกซึ่งความเจริญของกษัตริย์ ความเป็นระเบียบเรียบร้อย และศิลปกรรมอันดีงามของประชาชน วัฒนธรรม คือ การดำเนินชีวิตที่แสดงออกถึงความเจริญของกษัตริย์ ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียว ความก้าวหน้า และศิลปกรรมของประชาชน “การสร้างอาคารสมัยใหม่เป็นเกียรติของผู้สร้างเพียงคนเดียว แต่โบราณสถานนั้นเป็น เกียรติของชาติ อัญมณีเพียงแผ่นเดียวก็มีค่า ควรที่เราจะได้ช่วยกันรักษาไว้ ถ้าเราขาดสุโขทัย อโยธยา และรัตนโกสินทร์แล้วประเทศไทยก็ไม่มี ความหมาย” (พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, เมื่อวันที่ 26 ธันวาคม พ.ศ. 2504)

จากพระราชดำรัสฯ ดังกล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า การรักษามรดกทางวัฒนธรรม คือ การรักษาชาติ ถ้าเรา สูญวัฒนธรรมก็เท่ากับเราสูญเสียชาติตัวเอง “ วัฒนธรรมไทย ” คือเอกลักษณ์ของความเป็นชาติไทย เป็นรากฐานการสร้างสรรคความสามัคคี และความมั่นคงของชาติ เป็นสิ่งที่แสดงถึงศักดิ์ศรี เกียรติยศและความภาคภูมิใจร่วมกันของคนไทย ฉะนั้น จำเป็นจะต้องส่งเสริมให้ วัฒนธรรมไทยมีความเจริญก้าวหน้า เป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความมั่นคงทางสังคม และคุณภาพชีวิตคนไทย การรักษาและป้องกันวัฒนธรรม คือ การรักษาชาติวิญญูณของความเป็นชาติ การเรียนรู้วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีงามของชาวไทยทรงดำ เป็นการรักษาและประพฤติตามแนวทางวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยการใช้หลักธรรมทางศาสนา เป็นแกนในการพัฒนาคุณภาพชีวิต สืบทอดและพัฒนาภาษาถิ่น ภาษาชาติรวมทั้งกริยามารยาทที่ดี เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง สามารถอยู่ร่วมในสังคมอย่างสันติ เป็นการรักษารูปแบบศิลปะ

และการละเล่นตามเอกลักษณ์ของท้องถิ่นไว้เป็นหลัก รักษารูปแบบครอบครัว สังคม เครือญาติ และปกครองตนเองได้ เป็นอย่างดี เข้าใจคุณค่าของคน ค่านิยม วิถีชีวิตที่ดีงามของชาวไทยทรงดำ ประยุกต์ให้เหมาะสมกับยุคโลกาภิวัตน์ และยึดแนวทางเอกลักษณ์ของสังคมดั้งเดิมไว้ ไม่ให้สูญเสีรูปแบบที่มีความเอื้ออาทร และความอบอุ่นในครอบครัวเครือญาติ เพื่อนบ้านและชุมชน (ครอบครัวเข้มแข็ง)

ดังนั้น การที่จะให้วัฒนธรรมไทยดำรงอยู่อย่างยั่งยืนได้ ต้องอาศัยการร่วมแรงร่วมใจจากทุกฝ่ายช่วยกันจรรโลงวัฒนธรรมให้คงอยู่ตราบนานเท่านาน ดังพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ดาร์สว่า “อิฐเพียงแผ่นเดียวก็มีค่า ควรที่เราจะได้ช่วยกันรักษาไว้” (พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, 2500.) เปรียบเหมือนวัฒนธรรมไทยเป็นของคนทั้งชาติ จึงควรมีการร่วมมือกัน อนุรักษ์ พัฒนาให้เจริญงอกงามทัดเทียมอารยประเทศ ดังข้อคิดของ พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยูร ปยุตโต) ได้ให้คำจำกัดความ “ วัฒนธรรม ” ว่า “ วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ทำให้เจริญงอกงามสืบมา และเป็นเนื้อตัวของความเจริญงอกงามที่มีอยู่ ซึ่งจะเป็น พื้นฐานของความเจริญงอกงามต่อไป ตลอดจนเป็นเครื่องวัดระดับความเจริญงอกงามของสังคมนั้น ๆ (พระเทพเวที (ประยูร ปยุตโต : 2531), ” ซึ่งความหมายของวัฒนธรรมในทัศนะของท่าน หมายถึง “ ตัววัฒนธรรมที่แท้จริงนั้นอยู่ที่ชีวิตของประชาชนนั่นเอง ”

บรรณานุกรม

- พนิดา เย็นสมุทร, (2524), **คำและความหมายในภาษาลาวโซ่ง (Words and meaning in Lao Song : selected topic)**, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ยุกตนันท์ จำปาเทศ, (2547), **เอกสารรายงานท้องถิ่นของเรา**, เพชรบุรี.
- สุพัตรา สุภาพ, (2528), **สังคมวิทยา**, พิมพ์ครั้งที่ 8, กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- สุวิไล เปรมศรีรัตน์, (2549), **สถานการณ์ทางภาษาในสังคมไทยกับความหลากหลายทางชาติพันธุ์**, วารสารภาษาและวัฒนธรรม.
- หนังสือสารคดี, (2541), **เพื่อความเข้าใจในแผ่นดิน ราชบุรี**.
- พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, (2504) ในพิธีเปิดพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนครศรีอยุธยา.
- พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, (2500), ณ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร.
- พระเทพเวที (ประยูร ปยุตโต), (2531), **วัฒนธรรมกับการพัฒนา**. ปาฐกถาพิเศษ 100 ปี ของพระยาอนุนามานราชธน
- ประวัติความเป็นมาไทยทรงดำ, (2559), [ออนไลน์], แหล่งที่มา, www.วัดดอนมะนาว.com/22248, เข้าถึงเมื่อ [6 พฤศจิกายน 2559].